

บทที่ 2

ลักษณะของผู้ที่มีอำนาจชำระหนี้แทนลูกหนี้

สำหรับบุคคลที่มีอำนาจชำระหนี้แทนลูกหนี้ได้มีประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 220 บัญญัติถึงความหมายและลักษณะของการกระทำความผิดว่า “ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบในความผิดของตัวเองเท่านั้น กับทั้งของบุคคลที่ตนใช้ในการชำระหนี้ นั้น โดยขนาดเสมอกับว่าเป็นความผิดของตนเองฉะนั้น แต่บทบัญญัติแห่งมาตรา 373 หาใช้บังคับแก่กรณีเช่นนี้ด้วยไม่” โดยบทบัญญัติมาตรานี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากของหลักตามสุภาษิตกฎหมายที่ว่า “ใครทำการ โดยอาศัยผู้อื่น ถือเสมือนว่าได้ทำการนั้นด้วยตนเอง” (Qui facit per alium facit per se)¹ ซึ่งในบทบัญญัติใดที่ได้กำหนดไว้ว่าลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบเพราะพฤติการณ์ที่จะโทษลูกหนี้ได้ หากลูกหนี้ได้ใช้คนอื่นตามความหมายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 220 นี้ไปชำระหนี้แทนตนนั้น โดยถือว่าการกระทำใดๆ ของบุคคลที่ชำระหนี้แทนลูกหนี้ที่เกิดขึ้นดังเช่น ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตราดังต่อไปนี้ เป็นความผิดที่เสมอด้วยความผิดของลูกหนี้เอง

มาตรา 205 บัญญัติว่า “ตราใบการชำระหนี้ นั้นยังมีได้กระทำความผิดเพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบ ตราบนั้นลูกหนี้ยังหาได้ชื่อว่าผิดนัดไม่”

มาตรา 218 บัญญัติว่า “ถ้าการชำระหนี้กลายเป็นพ้นวิสัยจะทำได้เพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งลูกหนี้ต้องรับผิดชอบ ท่านว่าลูกหนี้จะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่เจ้าหนี้เพื่อค่าเสียหายอย่างใดๆ อันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้ นั้น

ในกรณีที่การชำระหนี้กลายเป็นพ้นวิสัย แต่เพียงบางส่วน ถ้าหากว่าส่วนที่ยังเป็นวิสัยจะทำได้ นั้นจะเป็นอันไร้ประโยชน์แก่เจ้าหนี้แล้ว เจ้าหนี้จะไม่ยอมรับชำระหนี้ส่วนที่ยังเป็นวิสัยจะทำได้ นั้น แล้วจะเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการไม่ชำระหนี้เสียทั้งหมดทีเดียวก็ได้”

ตัวอย่างที่หนึ่ง นาย ก. ยืมรถยนต์ของนาย ข. มาใช้ ถึงกำหนดส่งคืน นาย ก. ให้นาย ค. ขับรถยนต์คันดังกล่าวไปส่งคืนให้นาย ข. ปรากฏว่านาย ค. ขับรถยนต์คันนี้ไปชนเสาไฟฟ้าโดยประมาท รถยนต์ของนาย ข. เสียหาย นาย ก. จึงต้องรับผิดชอบต่อนาย ข. เสมอกับว่าตนได้ขับไปทำความเสียหายด้วยตนเองตามมาตรา 643 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

¹ เสนีย์ ปราโมช ,ม.ร.ว., ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 1 (ภาค 1-2) พุทธศักราช 2478 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2505, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช ,2527) น.622.

ตัวอย่างที่สอง นาย ก.ทำสัญญาว่าจะสร้างบ้านให้นาย ข. เสร็จภายในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ โดยนาย ก.ใช้นาย ค.ทำการแทนซึ่งเข้าไปกว่ากำหนดการที่ตกลงกันได้ ปรากฏว่ามีการก่อสร้างเสร็จเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ นาย ก. จึงต้องรับผิดชอบผิดชำระหนี้ตามสัญญาจ้างก่อสร้างซึ่งเป็นสัญญาจ้างทำของ

ตัวอย่างที่สาม นาย ก.ทำสัญญาจ้างฝ่ายนาย ข. โดยตกลงว่า ถ้าขโมยขึ้นบ้านนาย ข. ทางนาย ก.ตกลงยินยอมรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้น ปรากฏว่า นาย ก.ได้ใช้ให้นาย ค. ทำการเฝ้ายามแทนตน ถ้าหากมีขโมยขึ้นบ้านลักทรัพย์ของนาย ข. ไปได้เพราะนาย ค. หลับยาม ก็ถือเสมือนกับว่านาย ก.ได้หลับยามเอง

ตัวอย่างที่สี่ นาย ก.ทำสัญญาว่าจะไม่ก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างปิดบังที่ดินของนาย ข. ปรากฏว่า นาย ก.มอบหมายให้นาย ค.ดูแลจัดการที่ดินแทนตน ถ้าหากนาย ค.ไปปลูกสร้างสิ่งก่อสร้างปิดบังที่ดินของนาย ข. เข้า ดังนั้นนาย ก. จึงต้องรับผิดชอบนาย ข. เสมอกับว่านาย ก.ได้ทำการฝ่าฝืนต่อการที่ต้องงดเว้นกระทำการนั้นด้วยตนเอง

และนอกจากนี้ยังมีตัวอย่างคดีในศาลยุติธรรมของประเทศไทยที่ได้วินิจฉัยเกี่ยวกับหลักกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบของลูกหนี้เพื่อการกระทำของบุคคลที่มีอำนาจชำระหนี้แทนลูกหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 220 นี้ไว้ อาทิเช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 605/2481 ได้ความว่า การประมูลส่งกระบือให้แก่จำเลย โจทก์เป็นผู้ประมูลได้ โจทก์ตกลงกับจำเลยว่าจะไปเซ็นสัญญากันที่กรมจำเลยในกรุงเทพฯ แต่โจทก์ว่ากระบือมาถึงแล้วขอส่งกระบือก่อนเซ็นสัญญา เจ้าหน้าที่ของจำเลยได้รับกระบือจากผู้นำส่งในนามของโจทก์หลายครารวม 249 ตัว เป็นเงิน 4,567 บาท 60 สตางค์ และออกไปรับกระบือให้ในนามของโจทก์ แต่เจ้าหน้าที่ของจำเลยจ่ายเงินค่ากระบือทั้งหมดให้แก่ ท. ไป หาได้จ่ายให้โจทก์ไม่ และปรากฏว่าเวลานี้ไปรับกระบือถูกแก้ไขชื่อโจทก์เป็น ท. โจทก์จึงฟ้องเรียกเงิน

จำเลยให้การต่อสู้ว่า โจทก์จำเลยยังไม่มีนิติสัมพันธ์ต่อกันเพราะโจทก์ไม่ไปเซ็นสัญญาและวางเงินประกัน แลจำเลยได้ทำสัญญากับ ท. แล้ว

ศาลฎีกาตัดสินยืนตามศาลล่าง ให้จำเลยใช้ราคากระบือทั้งหมดแก่โจทก์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 812/2482 โจทก์ฟ้องกรมโยธาเทศบาลเรียกค่าเสียหายฐานผิดสัญญาจ้างเหมาและให้คืนเงินประกันกับเงินที่ได้ยึดไว้ กรมโยธาเทศบาลให้การคัดฟ้องว่า ตามข้อสัญญาต้องให้อธิบดีกรมโยธาเทศบาลตัดสินชี้ขาดก่อน โจทก์ยังไม่มีอำนาจนำคดีมาฟ้อง และต่อสู้ว่า กรมโยธาเทศบาลยังไม่ได้ประพาศผิดสัญญา โจทก์รู้สึกละเลยปฏิบัติตามสัญญาได้เกรงว่าจะถูกปรับตามข้อสัญญา จึงหาวิธีจะเลิกสัญญากับกรมโยธาเทศบาล และว่าที่โจทก์ขูดเงินไปแล้วบางตอนยังไม่ติดต่อกันตามข้อสัญญา

ศาลชั้นต้นพิพากษาว่า เหตุที่ยกขึ้นเป็นข้อเท็จจริงฟังไม่ขึ้น ให้ยกฟ้อง ศาลอุทธรณ์พิพากษาว่า กรมโยธาเทศบาลผิดสัญญาไม่จ่ายเงินค่าจ้างตามกำหนด โจทก์เลิกสัญญาได้ ให้กรมโยธาเทศบาลคืนเงินประกันกับเงินที่ยึดไว้และเงินค่าจ้างที่กรมโยธาเทศบาลนำมาวางให้เป็นไปตามที่ตกลงกันไว้ ส่วนค่าชดเชยยังไม่ติดต่อกับสัญญา 510 บาท 15 สตางค์ กับเงินผลกำไรที่โจทก์คาดว่าจะได้ 2,640 บาท ซึ่งไม่เป็นการแน่นอนไม่บังคับให้

ศาลฎีกาพิพากษาแก้ให้กรมโยธาเทศบาลใช้เงินสำหรับค่าแรงที่ชดเชยค้างไว้ 510 บาท 15 สตางค์ กับค่ากำไรที่โจทก์ควรจะได้รับถ้าไม่ผิดสัญญา 880 บาท อีกด้วย นอกจากนั้นยืนตามศาลอุทธรณ์

(หมายเหตุ ในคดีนี้พ้อที่จะขยายความจากเนื้อหาตามคำพิพากษาศาลฎีกาได้ว่า โจทก์ฟ้องว่าจำเลยที่ 2 มีหน้าที่เป็นนายช่างภาคกลางทำงานแทนจำเลยที่ 1 เมื่อวันที่ 10 เมษายน 2480 จำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นผู้แทนจำเลยที่ 1 ได้ทำสัญญาจ้างเหมาโจทก์ขุดดินถมถนนทางหลวงสายสมุทรปราการ - แปรดวี)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 554/2502 ตัวแทนของบริษัทจำเลยได้ไปขอซื้อรถยนต์จيبให้จำเลยจากบริษัทโจทก์โดยอ้างว่าบริษัทจำเลยเป็นผู้ค้าโภคภัณฑ์ โจทก์ไม่จำเป็นต้องเรียกเก็บภาษีการซื้อโภคภัณฑ์และภาษีบำรุงเทศบาลจากบริษัทจำเลยโจทก์หลงเชื่อจึงมิได้เรียกเก็บ ภายหลังกรมสรรพากรตรวจพบว่าบริษัทจำเลยมิได้จดทะเบียนการค้าโภคภัณฑ์จึงเรียกเก็บเพิ่มอีกหนึ่งเท่าจากบริษัทโจทก์โจทก์ได้เสียไปแล้วดังนี้ โจทก์ยอมเรียกเงินค่าภาษีที่เสียทั้งสิ้นจากจำเลยได้เพราะเป็นผลเสียหายโดยตรงอันเนื่องมาจากจำเลย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 483/2506 จำเลยทำสัญญาจะขายที่ดินให้โจทก์โดยได้รับเงินมัดจำไว้ แม้จะมีข้อสัญญาไว้ด้วยว่า ถ้าผู้ขายไม่ปฏิบัติให้เป็นไปตามสัญญา ให้ผู้ซื้อฟ้องเรียกเงินมัดจำคืนตลอดทั้งค่าเสียหายได้ตามกฎหมาย ก็ไม่พอให้ถือว่าโจทก์ยอมผูกพันว่าเมื่อจำเลยผิดนัดโจทก์จะเพียงแต่เรียกเงินมัดจำคืน กับเรียกค่าเสียหายเท่านั้น เมื่อจำเลยไม่จัดการโอนที่ดินให้โจทก์ตามสัญญา โจทก์ยอมฟ้องขอให้บังคับจำเลยโอนที่ดินให้ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 102/2511 จำเลยให้ลูกจ้างไปชำระค่าอากรเพื่อรับสินค้าต่อกรมศุลกากร และได้รับสินค้าไปแล้วแต่กรมศุลกากรไม่ได้รับชำระค่าอากรจำนวนนั้น ถ้าลูกจ้างของจำเลยได้ชำระค่าอากรแล้ว แต่เจ้าหน้าที่ของกรมศุลกากรเอาเงินนั้นไว้เอง ไม่ส่งให้แก่กรมศุลกากร จำเลยก็ไม่ต้องรับผิดชอบชำระค่าอากรนั้น แต่ถ้าลูกจ้างของจำเลยไม่ได้ชำระเงินนั้นให้แก่เจ้าหน้าที่ของกรมศุลกากร แม้จะเป็นโดยเจ้าหน้าที่ของกรมศุลกากรร่วมทุจริตด้วยก็ไม่ทำให้จำเลยพ้นความรับผิดชอบ เพราะจำเลยต้องรับผิดชอบในการกระทำของลูกจ้างซึ่งเป็นตัวแทนที่จำเลยใช้ในการชำระหนี้ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 220

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1408/2518 ผู้รับประกันภัยเอารถที่เกิดวินาศภัยไปไว้ที่อู่ซึ่งรับงานของผู้รับประกันภัยมาทำ ต้องรับผิดชอบในการที่อุปกรณ์ในรถหายไปในระหว่างอยู่ที่อู่นี้ด้วย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 981/2533 การที่จำเลยที่ 3 ซึ่งเป็นตัวแทนของจำเลยที่ 2 ในการจดทะเบียนรับจ้างนองที่ดินจากจำเลยที่ 1 ควรจะรู้ว่าการที่จำเลยที่ 1 ได้ที่ดินมาจากโจทก์และการจดทะเบียนจ้างนองของจำเลยที่ 1 กับจำเลยที่ 2 ต่อมาเป็นเรื่องที่ไม่สุจริต อันเป็นความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของจำเลยที่ 3 ถือว่าจำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นตัวการประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงด้วย ศาลย่อมพิพากษาให้เพิกถอนสัญญาจ้างนองรายนี้เสียได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 520/2534 โจทก์ว่าจ้างจำเลยที่ 1 เป็นทนายความว่าต่าง จำเลยที่ 1 มอบหมายให้จำเลยที่ 2 เป็นทนายความดำเนินคดีแทน ถึงวันนัดจำเลยที่ 2 ไม่ไปศาลเพราะจดวันนัดผิด ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดี ดังนี้เพื่อความไม่ประมาท จำเลยที่ 2 จะต้องจดวันนัดสืบพยานจากรายงานกระบวนพิจารณาที่ศาลชั้นต้นบันทึกไว้ การที่จำเลยที่ 2 จำวันนัดสืบพยานผิดพลาดจึงเป็นความบกพร่องของจำเลยที่ 2 เอง หาได้เกิดจากเหตุสุดวิสัยไม่ การฟ้องคดีนี้ไม่มีบทกฎหมายใดที่บังคับให้โจทก์ต้องบอกกล่าวแก่จำเลยก่อนฟ้อง ดังนั้น โจทก์จะบอกกล่าวเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ ก็ไม่ทำให้ฟ้องของโจทก์ไม่ชอบด้วยกฎหมายแต่อย่างใด

จะเห็นได้ว่าบุคคลซึ่งทำการแทนลูกหนี้ในการชำระหนี้ตามความหมายของมาตรา 220 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มีความหมายกว้างขวางมาก โดยอาจจะเป็นบุคคลที่อยู่ในฐานะดังต่อไปนี้

- ลูกจ้างตามสัญญาจ้างแรงงาน
- ตัวแทนผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งขึ้นตามความหมายในมาตรา 797 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่บัญญัติว่า

“อันว่าสัญญาตัวแทนนั้น คือสัญญาซึ่งให้บุคคลหนึ่ง เรียกว่าตัวแทน มีอำนาจทำการแทนบุคคลอีกคนหนึ่งเรียกว่าตัวการ และตกลงจะทำการดังนี้

อันความเป็นตัวแทนนั้นจะเป็นโดยตั้งแต่งแสดงออกชัดหรือโดยปริยายก็ย่อมได้”

ตัวอย่างเช่น ในกรณีของบริษัทผู้รับประกันภัย เป็นต้น

- ผู้แทนหรือตัวแทนตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการที่เขามีฐานะเป็นผู้แทนโดยชอบธรรม, ผู้อนุบาล, ผู้พิทักษ์, ผู้จัดการมรดก, ผู้แทนตามกฎหมายของนิติบุคคล เป็นต้น

โดยอาจกล่าวได้ว่าภาพรวมของบุคคลผู้ที่มีอำนาจชำระหนี้แทนลูกหนี้ อาจจะเป็นใครก็ได้ โดยจะมีลักษณะที่มีการทำสัญญากันเป็นลายลักษณ์อักษรกันหรือไม่ก็ตาม (อาทิเช่น ในกรณี

ของลูกจ้าง ผู้ขนส่ง ผู้รับเหมาช่วง ตัวแทนช่วง หรืออาจเป็นเด็กเล็กลูกหลานในบ้าน หรือเพื่อนกัน หรือจับเอาคนกลางถนนมาใช้ในการชำระหนี้ก็ได้ ไม่จำกัดว่าเป็นบุคคลประเภทใด)

มีข้อสังเกตว่า หากบุคคลที่มีเข้ามาชำระหนี้แทนลูกหนี้ ถ้ามิได้มีการแต่งตั้ง, จ้าง, ขาน, วาน, ใช้ จากลูกหนี้ (ตัวอย่างเช่น กรณีมีบุคคลเข้าชำระหนี้แทนลูกหนี้โดยฐานจัดการนอกสั่ง เป็นต้น) ถึงแม้เจ้าหนี้จะรับชำระหนี้ไว้โดยมีผลทางกฎหมายทำให้หนี้ของลูกหนี้ระงับก็ตาม แต่ทางฝ่ายเจ้าหนี้ก็ไม่มีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้อีก โดยลูกหนี้หาต้องมีความรับผิดชอบร่วมกับบุคคลที่เข้ามาชำระหนี้แทนลูกหนี้ดังกล่าวข้างต้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 220 ด้วยไม่ ทั้งนี้ ยังอาจกินความรวมถึงกรณีที่ตัวแทนที่ลูกหนี้ได้ตั้งไว้เพื่อการอย่างอื่น หากบุคคลผู้ทำการแทนลูกหนี้นั้นทำการชำระหนี้ไปนอกเหนืออำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากลูกหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 823 ที่บัญญัติว่า “ถ้าตัวแทนกระทำการอันใดอันหนึ่งโดยปราศจากอำนาจก็ดี หรือทำนอกเหนือขอบอำนาจก็ดี ท่านว่าย่อมไม่ผูกพันตัวการ เว้นแต่ตัวการจะให้สัตยาบันแก่การนั้น” แล้ว ลูกหนี้ก็น่าจะต้องรับผิดชอบสำหรับความรับผิดชอบทางแพ่งที่เกิดขึ้นไม่ เว้นเสียแต่ว่าจะปรากฏพฤติการณ์ที่เข้ากรณีตามมาตรา 822 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่บัญญัติว่า “ถ้าตัวแทนทำการอันใดเกินอำนาจตัวแทน แต่ทางปฏิบัติของตัวการทำให้บุคคลภายนอกมีมูลเหตุอันสมควรจะเชื่อว่าการอันนั้นอยู่ภายในขอบอำนาจของตัวแทนไซ้ ท่านให้ใช้บทบัญญัติมาตราก่อนนี้เป็นบทบังคับแล้วแต่กรณี”

สำหรับในเรื่องการตั้งผู้ที่มีอำนาจในการชำระหนี้แทนลูกหนี้ในกฎหมายต่างประเทศนั้น ทำให้ระลึกถึงเรื่อง “การตั้งผู้แทน” ของเขา ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทยหลักใหญ่ในเรื่องการตั้งผู้แทนมิได้มีบัญญัติไว้โดยตรง คงมีแต่กรณีเรื่องตัวแทนซึ่งเป็นเอกเทศสัญญาชนิดหนึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 797-844 แต่ก็มิข้อสังเกตว่า นอกจากตัวแทนแล้ว ยังมีกรณีอีกหลายกรณีซึ่งบุคคลหนึ่งทำการแทนอีกคนหนึ่ง อาทิ เช่น กรณีผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล ผู้พิทักษ์ ผู้จัดการห้างหุ้นส่วนบริษัท บิดามารดาซึ่งใช้อำนาจปกครอง เป็นต้น จากกรณีเหล่านี้กล่าวโดยหลักวิชาการแล้วมิใช่ตัวแทน เพราะในบางเรื่องก็เป็นเรื่องกฎหมายตั้ง และบางเรื่องก็มีการแต่งตั้งร่วมกัน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยในมาตรา 76 ได้กล่าวถึงผู้จัดการ และผู้แทนของนิติบุคคลซึ่งพิจารณาแล้ว กรณีเรื่องผู้แทนนี้แม้กฎหมายของเรามีได้บัญญัติไว้เป็นหมวดหมู่ต่างหาก แต่ก็แสดงให้เห็นว่ากฎหมายมิได้ปฏิเสธหลักเรื่องผู้แทนนี้เสียทีเดียว แต่ได้บัญญัติไว้ในแต่ละกรณีต่างๆ กัน

โดยมีข้อสังเกตว่า คำว่า “ตัวแทน” กับคำว่า “ผู้แทน” นั้น มีความหมายแตกต่างกันคำว่าผู้แทนมีความหมายกว้างกว่าตัวแทน และตัวแทนเองก็เป็นผู้แทนจำพวกหนึ่งในบรรดาผู้แทนทั้งหลาย ถ้าบุคคลใดเป็นผู้แทนบุคคลอื่น โดยได้รับการแต่งตั้งโดยสัญญาจะเรียกว่า “ตัวแทน” ซึ่งจะมีบทบัญญัติไว้ในลักษณะเอกเทศสัญญาแล้วโดยเฉพาะ แต่ถ้าบุคคลใดเป็นผู้แทนของบุคคลอื่น

นั้น จะมีขึ้นโดยกฎหมายบัญญัติเอาไว้ อาทิเช่น ผู้จัดการ ผู้แทนโดยชอบธรรม เป็นต้น การที่กฎหมายไทยมิได้บัญญัติเรื่องผู้แทนไว้เป็นหมวดหนึ่งต่างหากโดยเอกเทศ ก็เพราะเห็นว่าเป็นของใหม่เกินไปอย่างหนึ่ง กับอีกอย่างหนึ่งหลักนี้กฎหมายนานาประเทศไม่มีบัญญัติไว้เป็นเรื่องเป็นหมวดต่างหาก แต่ก็มีบทบัญญัติกล่าวถึงไว้แต่ละเรื่องโดยเฉพาะ

สำหรับในประมวลกฎหมายของนานาประเทศส่วนใหญ่กล่าวถึงเรื่องทำการแทนไว้ในลักษณะตัวการ ตัวแทน คงมีแต่กฎหมายใหม่ๆ เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศเยอรมัน และประมวลกฎหมายว่าด้วยหนี้ของประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ที่กล่าวถึงเรื่องทำการแทนไว้เป็นหมวดต่างหาก²

ซึ่งในส่วนของลักษณะของผู้ที่มีอำนาจในการชำระหนี้แทนลูกหนี้ อาจแจกแจงรายละเอียดในส่วนนี้ได้เป็นข้อย่อย ๆ ดังนี้

1. ผู้แทนหรือตัวแทนตามกฎหมาย

หมายถึง กรณีของการที่กฎหมายกำหนดให้ผู้แทนหรือตัวแทนตามกฎหมาย (statutory agent) โดยขยายความรวมถึงผู้ที่มีอำนาจทำการแทนอื่นๆ ของนิติบุคคลด้วยเป็นผู้ที่กฎหมายกำหนดให้มีฐานะพิเศษเอาไว้โดยเฉพาะดังต่อไปนี้

1.1 ในกรณีของผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เยาว์ ซึ่งกฎหมายกำหนดให้เป็นบุคคลผู้ไร้ความสามารถประเภทหนึ่ง เนื่องจากบุคคลดังกล่าวนี้ยังเป็นผู้ไร้เดียงสาไม่มีความคิดหรือรู้สึกผิดชอบในการกระทำการใดๆ ซึ่งผู้แทนโดยชอบธรรมจะต้องแสดงเจตนาทำนิติกรรมตลอดจนดำเนินกิจการใดๆ แทนผู้เยาว์ ทั้งนี้เพื่อปกป้องรักษาทรัพย์สิน และประโยชน์แห่งการดำรงชีวิตของผู้เยาว์ตามปกติ (ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 19 ถึงมาตรา 27)

1.2 ในกรณีของผู้อนุบาลของคนไร้ความสามารถซึ่งตามมาตรา 28 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กำหนดให้คนไร้ความสามารถต้องอยู่ในความอนุบาลของผู้อนุบาล เนื่องจากการใดๆ ที่บุคคลที่ศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถกระทำลงมีผลตกเป็นโมฆียะตามมาตรา 29 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยแสดงให้เห็นว่าคนไร้ความสามารถเป็นคนวิกลจริต ไม่อาจทำนิติกรรมใดๆ ได้เลย จึงจำเป็นต้องให้ผู้อนุบาลแสดงเจตนาแทนคนไร้ความสามารถ

² ไพจิตร สวัสดิสาร, “กฎหมายไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศในสกุลกฎหมายโรมาน-เยอรมนิก,” ในเอกสารการสอนชุดวิชาการระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ ฉบับปรับปรุง หน้าที่ 8-15, (นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ,2542) น.314-315.

สำหรับการทำนิติกรรมในทุกๆ เรื่อง เว้นแต่ในบางกรณีที่ผู้อนุบาลจะต้องได้รับอนุญาตจากศาลเสียก่อน (ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 28 และมาตรา 29)

1.3 ในกรณีของผู้พิทักษ์ของคนเสมือนไร้ความสามารถ โดยหลักทั่วไปแล้วตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 34 ผู้พิทักษ์มีหน้าที่เพียงแต่ให้ความยินยอมแก่คนเสมือนไร้ความสามารถสำหรับการทำนิติกรรมบางประเภทตามที่กฎหมายกำหนดไว้ในมาตรา 34 วรรคหนึ่ง และวรรคสอง เท่านั้น ส่วนอำนาจที่จะแสดงเจตนาเพื่อทำนิติกรรมใดๆ อย่างเช่น ผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เยาว์ หรือผู้อนุบาลของคนไร้ความสามารถ ผู้พิทักษ์ห้ามไม่ เว้นแต่จะเป็นกรณีที่คนเสมือนไร้ความสามารถไม่สามารถจะทำการอย่างหนึ่งอย่างใดที่กำหนดไว้ในมาตรา 34 วรรคหนึ่ง และวรรคสอง ได้ด้วยตนเอง เพราะเหตุที่กายพิการ หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ ศาลจึงจำเป็นต้องสั่งให้ผู้พิทักษ์เป็นผู้มีอำนาจกระทำการเหล่านั้นแทนคนเสมือนไร้ความสามารถได้ตามที่บัญญัติไว้ในวรรคสามของมาตรา 34 ดังกล่าว (ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 32 ถึงมาตรา 36)

1.4 ผู้แทนนิติบุคคลและผู้ที่มีอำนาจทำการแทนของนิติบุคคลได้แก่ บุคคลผู้มีอำนาจแสดงเจตนาทำนิติกรรมแทนนิติบุคคลตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ในแต่ละกรณีสามารถพิจารณาได้จากสภาพแห่งอำนาจหน้าที่ของผู้ที่มีอำนาจทำการแทนของนิติบุคคลในแต่ละกรณีไป (ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 70 ถึงมาตรา 77)

1.5 ในกรณีของผู้จัดการมรดก (ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1711 ถึงมาตรา 1733)

2. ผู้ที่ถูกนี้ใช้ในการชำระหนี้

2.1 กรณีมีสัญญาแต่งตั้งเป็นตัวแทน เนื่องจากตัวแทนคือบุคคลซึ่งสามารถแสดงเจตนาทำนิติกรรมกับบุคคลอีกฝ่ายหนึ่งในนามของบุคคลผู้มอบอำนาจให้ หรือเพื่อประโยชน์ของบุคคลผู้มอบอำนาจให้นั้น โดยในการนี้ตัวแทนจะได้รับมอบหมายแต่งตั้งโดยสัญญาระหว่างตัวแทนกับบุคคลผู้มอบอำนาจซึ่งเรียกว่าตัวการ จึงอาจเห็นได้ว่าสาระสำคัญในตัวแทนนั้นอยู่ที่บุคคลผู้หนึ่งคือตัวการมอบอำนาจให้บุคคลอีกคนหนึ่งคือตัวแทนมีความสามารถในการแสดงเจตนาทำนิติกรรมแทนตน ซึ่งในมาตรา 797 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติว่า

“อันว่าสัญญาตัวแทนนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่งเรียกว่าตัวแทน มีอำนาจทำการแทนบุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่าตัวการ และตกลงจะทำการดังนั้น

อันความเป็นตัวแทนนั้นจะเป็นโดยแต่งตั้งแสดงออกชัดหรือโดยปริยายก็ย่อมได้”

โดยคำว่า “ทำการ” ในมาตรา 797 นั้นตัวแทนทำการแทนตัวการต่อบุคคลที่สามไม่เฉพาะแต่การทำสัญญาหรือนิติกรรมเท่านั้น หากแต่รวมถึงกิจการอื่นๆที่มีใช้สัญญาหรือนิติกรรมด้วย ตัวอย่างเช่น การฟ้องคดีอาญาซึ่งมิใช่การทำนิติกรรม แต่เป็นกิจการที่ตัวแทนทำได้โดยผู้เสียหายไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลหรือบุคคลธรรมดาย่อมสามารถมอบอำนาจให้ฟ้องคดีได้ (อ้างถึงตามนัยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 890/2503)³

2.2 กรณีไม่มีสัญญาแต่งตั้งเป็นตัวแทน เป็นกรณีของการผู้ที่ถูกหนี้ใช้ให้บุคคลอื่นทำการชำระหนี้แทนตนอันเนื่องมาจากการ จ้าง, ขาน, วาน และใช้ โดยไม่มีสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษร (อาทิเช่น ในกรณีบุคคลที่มีอำนาจชำระหนี้แทนลูกหนี้โดยการเป็นตัวแทนที่ได้รับการแต่งตั้งตามกฎหมายเนื่องจากเป็นกรณีที่ตัวแทนเกิดขึ้นได้โดยมิได้เกิดจากสัญญาแต่เพราะเหตุที่กฎหมายถือเสมือนให้มีการตั้งตัวแทน ถ้าปรากฏว่ามีพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องกันบ่งชี้ว่าเป็นการกระทำแทนซึ่งลักษณะแห่งความสัมพันธ์อันมีต่อกันเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดไว้ในเรื่องนั้นๆ อาทิเช่น กรณีของตัวแทนเชิดตามมาตรา 821 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลผู้ใดเชิดบุคคลอีกคนหนึ่งออกแสดงเป็นตัวแทนของตนก็ดี รู้แล้วยอมให้บุคคลอีกคนหนึ่งเชิดตัวเขาเองออกแสดงเป็นตัวแทนของตนก็ดี ท่านว่าบุคคลผู้นั้นจะต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกผู้สุจริตเสมือนว่าบุคคลอีกคนหนึ่งนั้นเป็นตัวแทนของตน” หรือในเรื่องตัวแทนโดยการให้สัตยาบันตามมาตรา 823 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่บัญญัติว่า “ถ้าตัวแทนกระทำการอันใดอันหนึ่งโดยปราศจากอำนาจก็ดี หรือทำนอกเหนือขอบอำนาจอำนาจก็ดี ท่านว่าย่อมไม่ผูกพันตัวการเว้นแต่ตัวการจะให้สัตยาบันแก่การนั้น” ซึ่งตัวแทนที่เกิดจากการที่กฎหมายบัญญัติไว้นี้ ถ้าข้อเท็จจริงมีพฤติการณ์ดังเช่นมาตรา 821 หรือมาตรา 823 แล้ว ย่อมจะมีผลทำให้ตัวการต้องรับผิดชอบในการกระทำของตัวแทนนั้นไม่ว่าจะเป็นการแสดงเจตนาทำนิติกรรมอย่างใดก็ตาม เนื่องจากตัวการต้องเป็นผู้ถูกกฎหมายบังคับให้ต้องรับผิดชอบในกรณีข้อเท็จจริงเป็นเช่นนั้น⁴ นอกจากนี้ยังมีกรณีของลูกจ้าง, ผู้รับจ้างขนส่ง, ผู้รับประกันภัย เป็นต้น)

มีปัญหาว่า หากนาย ก. ใช้หรือวาน นาย ข. โดยอาศัยความสนิทสนมให้ทำการแทนลูกหนี้สำหรับการชำระหนี้แก่ นาย ค. (เจ้าหนี้) กรณีเช่นนี้หากนาย ข. ทำความเสียหายขึ้นแก่ นาย ค. จะอ้างว่า นาย ข. อยู่ในฐานะลูกจ้างหรือตัวแทนได้เพียงใด

สำหรับในกรณีประเด็นปัญหาตามอุทาหรณ์จะเห็นได้ว่า การใช้ หรือวานของนาย ก. ที่มีต่อ นาย ข. จะเป็นไปในลักษณะของงานที่ไม่มีพฤติการณ์ที่จะถือเอาสินจ้างโดยปริยาย การใช้

³ ไซยยศ เหมะรัชตะ, กฎหมายว่าด้วยนิติกรรม พิมพ์ครั้งที่ 4 ฉบับปรับปรุงใหม่,

(กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548) น.271.

⁴ เพิ่งอ้าง, น.270.

หรือวานเช่นนี้ ถือได้ว่า นาย ก. มีพฤติการณ์ที่เป็นลักษณะของการกระทำการแต่งตั้งให้ นาย ข. เป็นตัวแทนนาย ก. โดยปริยาย (Implied Authority) หรือตามที่เคยปฏิบัติมา (Usual Authority) ซึ่งอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 797 วรรคสอง ประกอบกับมาตรา 807 วรรคแรก ที่บัญญัติว่า

มาตรา 797 วรรคสอง “อันความเป็นตัวแทนนั้นจะเป็น โดยแต่งตั้งแสดงออกชัด หรือโดยปริยายก็ย่อมได้”

มาตรา 807 วรรคแรก “ตัวแทนต้องทำการตามคำสั่งแสดงออกชัด หรือโดยปริยายของตัวการ เมื่อไม่มีคำสั่งเช่นนั้น ก็ต้องดำเนินการตามที่เคยทำกันมาในกิจการค้าขายอันเขาให้ตนทำอยู่นั้น”⁵

โดยในเรื่องนี้มีคำวินิจฉัยตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1133/2516 วินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่กลับแนวคำพิพากษาศาลฎีกาเดิม (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1980/2505 และ 619/2507) คือ ลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบจากการที่บุคคลที่ตนใช้ในการชำระหนี้แทนตามหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวการตัวแทนประกอบกับมาตรา 220

มีปัญหาในประการต่อมาว่า การที่ลูกหนี้ใช้ให้บุคคลอื่นทำการชำระหนี้แทนตนอันเนื่องมาจากการขาด วาน และใช้ โดยไม่มีสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษร หากปรากฏว่าบุคคลที่ทำการแทนดังกล่าวก่อความเสียหายแก่เจ้าหนี้ ตัวลูกหนี้เองจะต้องรับผิดชอบหรือรับผิดชอบร่วมโดยมีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายหรือเงินที่ชำระไปจากตัวบุคคลที่ลูกหนี้ใช้ในการชำระหนี้ได้เพียงใด

สำหรับในเรื่องนี้เนื่องจากตัวบุคคลที่ถูกใช้ในการชำระหนี้โดยการขาด วาน ใช้ เป็นกรณีอรรถาธิบายไมตรีที่ดีที่มีต่อกัน โดยบุคคลที่ถูกใช้ในการชำระหนี้มิใช่ลูกจ้าง เพราะไม่มีการได้รับชำระ薪金หรือค่าตอบแทนจากลูกหนี้ ดังนั้นการที่บุคคลที่ทำการแทนลูกหนี้ได้ก่อความเสียหายต่อเจ้าหนี้ ตัวลูกหนี้ก็จะต้องรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้โดยตรงเพียงผู้เดียว ในส่วนของการที่ลูกหนี้จะเรียกร้องค่าเสียหายหรือเงินที่ได้ชำระไปจากตัวบุคคลที่ลูกหนี้ใช้ในการชำระหนี้ก็กระทำมิได้ ทั้งนี้เนื่องจากหนี้ในกรณีนี้เป็นหนี้ที่เรียกว่า “หนี้ในธรรม” หรือ “หนี้ในหน้าที่ทางศีลธรรม”⁶ หรือตามควรแก่อัธยาศัยไมตรีในสมาคมเมื่อชำระไปแล้วจะเรียกคืนมิได้ตามมาตรา 408 (3) แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่บัญญัติว่า

⁵ สติชัย เล็งไธสง, คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยตัวแทนหน้า , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน , 2539) น.30.

⁶ จี๊ด เศรษฐบุตร , หลักกฎหมายแพ่งลักษณะหนี้ , พิมพ์ครั้งที่ 15 แก้ไขเพิ่มเติมโดย คาราวร ธีระวัฒน์ , (กรุงเทพมหานคร : บริษัท โรงพิมพ์เดือนตุลา จำกัด , 2548) น. 26-27.

“บุคคลคงจะกล่าวต่อไปไม่มีสิทธิจะได้รับคืนทรัพย์ คือ

... (3) บุคคลผู้ชำระหนี้ตามหน้าที่ศีลธรรม หรือตามควรแก่อัธยาศัยใน
สมาคม”

3. ความสัมพันธ์กับกฎหมายลักษณะอื่นในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

3.1 มาตรา 76

ด้วยเหตุที่หลักกฎหมายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 220 มีความเกี่ยวพันกับมาตรา 76 เนื่องจากมีผู้กล่าวว่า หลักการสำคัญในเรื่องความรับผิดชอบของนิติบุคคลก็คือกฎหมายถือว่าการกระทำของผู้แทนหรือผู้มีอำนาจทำการแทนที่ได้ทำตามหน้าที่ ภายในขอบวัตถุประสงค์หรืออำนาจหน้าที่ของนิติบุคคลนั้นมีค่าเท่ากับการกระทำของนิติบุคคลเอง ดังนั้นหากการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นเสียหายนิติบุคคลจึงต้องรับผิดชอบ ซึ่งหลักข้อนี้เป็นหลักที่ใช้วินิจฉัยความรับผิดชอบของนิติบุคคลในทางอาญาด้วย ดังนั้นความรับผิดชอบของนิติบุคคลจึงมิใช่ความรับผิดชอบเพื่อการกระทำของบุคคลอื่น หากแต่เป็นความรับผิดชอบเพื่อการกระทำของนิติบุคคลเอง การกระทำนั้นจะนับเป็นการกระทำของนิติบุคคลได้จะต้องปรากฏว่าเป็นการกระทำภายในขอบเขตที่วัตถุประสงค์หรืออำนาจหน้าที่ตามตราสารที่จัดตั้งของนิติบุคคลนั้น เนื่องจากหากเป็นการกระทำนอกขอบวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลจะมีผลให้ไม่เป็นการกระทำของนิติบุคคล นิติบุคคลย่อมไม่มีสิทธิและหน้าที่จากการกระทำนั้น และไม่ต้องรับผิดชอบเพราะการกระทำนั้น⁷

และในส่วนประเด็นข้อตกลงยกเว้นความรับผิดชอบเพื่อถ่วงดุลหรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของตัวแทนแห่งลูกหนี้หรือบุคคลที่ลูกหนี้ใช้ในการชำระหนี้ที่กล่าวหาผิดพิงไว้ในมาตรา 220 ไม่ใช่หลักการอันเดียวกับมาตรา 76 ในเรื่องนิติบุคคล เนื่องจากหลักการที่ว่านิติบุคคลต้องรับผิดชอบเพื่อการกระทำตามหน้าที่ของผู้แทนนิติบุคคลนี้ถือได้ว่าเป็นบทบังคับ (jus cogens) ซึ่งจะตกลงยกเว้นไว้ในข้อบังคับหรือตราสารจัดตั้ง โดยกำหนดให้นิติบุคคลไม่ต้องรับผิดชอบเพื่อการกระทำตามหน้าที่ของผู้แทนย่อมไม่ได้ แม้จะตกลงกันโดยสัญญากับผู้รู้เป็นรายๆ ไป ความตกลงนั้นก็จะต้องอยู่ภายใต้บังคับมาตรา 373 เพราะถือว่าการกระทำของผู้แทนหรือผู้มีอำนาจทำการแทนเป็นการกระทำของนิติบุคคลเอง ไม่ใช่เป็นการกระทำของผู้ที่นิติบุคคลใช้ให้ชำระหนี้แทนตาม

⁷ กิตติศักดิ์ ปรกติ, เอกสารประกอบการศึกษาวิชากฎหมายแพ่ง: หลักทั่วไป ภาค1/2547 บุคคลธรรมดา และหลักทั่วไปว่าด้วยนิติบุคคล, (กรุงเทพมหานคร : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547) น.228.

มาตรา 220 ดังนั้น การตกลงยกเว้นความรับผิดชอบเพื่อถ่วงดุลหรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้แทนนิติบุคคลจึงไม่อาจมีได้ สำหรับการตกลงยกเว้นความรับผิดชอบที่อาจทำได้ก็มีแต่เฉพาะกรณีประมาทเลินเล่อธรรมดาเท่านั้น⁸

แต่อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตว่า ความหมายของผู้แทนของนิติบุคคลหรือผู้มีอำนาจทำการแทนนิติบุคคลในมาตรา 76 นี้ ควรเข้าใจว่ามีความหมายกว้างโดยอาจเป็นผู้แทนโดยการแต่งตั้งตามกฎหมาย (statutory agent) และตัวแทนที่แต่งตั้งโดยสัญญาธรรมดา รวมทั้งผู้ที่มีอำนาจทำการแทนนิติบุคคลอื่นๆ นอกเหนือจากผู้แทนตามความหมายในมาตรา 70 ด้วย คำว่าผู้มีอำนาจทำการแทนนิติบุคคลนี้ไม่จำกัดอยู่เฉพาะตัวแทน หรือลูกจ้างของนิติบุคคลเท่านั้น แต่รวมถึงผู้ที่มีหน้าที่โดยกฎหมายหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายโดยตรงหรือโดยปริยายให้ทำการแทนนิติบุคคลในกรณีอื่นๆ ด้วย ตัวอย่างที่สำคัญก็คือ กรณีของข้าราชการซึ่งไม่ถือว่าเป็นลูกจ้างหรือตัวแทนของส่วนราชการที่ส่วนราชการต้องรับผิดชอบเพื่อการกระทำตามหน้าที่ของข้าราชการ ก็เพราะข้าราชการเป็นผู้แทนของส่วนราชการและเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับในการปฏิบัติราชการเรื่องนั้นๆ แม้ว่าข้าราชการผู้นั้นจะมีได้เป็นผู้แทนทั่วไปของส่วนราชการตามความหมายของมาตรา 70 ก็ตาม (อ้างถึงนัยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1310/2520 ในหน้าที่ 197 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 958/2520 ในหน้าที่ 198 ; เทียบคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2947/2523 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2314/2523 : เรื่องเจ้าพนักงานที่ดินเป็นผู้แทนของกรมที่ดิน) ซึ่งจะเห็นได้ว่าบทบัญญัติในมาตรา 76 นี้มีฐานะเป็นบทบัญญัติที่กินความหมายกว้างกว่าบทบัญญัติในมาตรา 425 และมาตรา 427 ซึ่งใช้บังคับกับเรื่องความรับผิดชอบเพื่อการกระทำของลูกจ้างและตัวแทนในคดีละเมิดเท่านั้น⁹ ซึ่งในส่วนของผู้แทนที่แต่งตั้งโดยสัญญาธรรมดา รวมทั้งผู้ที่มีอำนาจทำการแทนนิติบุคคลอื่นๆ¹⁰ นอกเหนือจากผู้แทนตามความหมายในมาตรา 70 ด้วย คำว่าผู้มีอำนาจทำการแทนนิติบุคคลนี้ไม่จำกัดอยู่เฉพาะแต่เพียงตัวแทน หรือลูกจ้างของนิติบุคคลเท่านั้น แต่รวมถึงผู้ที่มีหน้าที่โดยกฎหมายหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายโดยตรงหรือโดยปริยายให้ทำการแทนนิติบุคคลในกรณีอื่นๆ ถือว่าเป็นบุคคลที่อยู่ในความหมายของบุคคลที่มีอำนาจในการชำระหนี้แทนลูกหนี้ตามมาตรา 220 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ด้วย ดังนั้น ในการปรับบทบัญญัติกฎหมายกับข้อเท็จจริงในแต่ละเรื่องจึงต้องจำ

⁸ เพิ่งอ้าง , น.228.

⁹ จิตติ ดิงศภัทิย์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบุคคล, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529) น.84.

¹⁰ กิตติศักดิ์ ปรกติ, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 7, น.229.

¹¹ จิตติ ดิงศภัทิย์, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 9, น.84.

เป็นที่จะต้องพิจารณาโดยคำนึงถึงบุคคลที่มีอำนาจชำระหนี้แทนลูกหนี้ภายใต้หลักความรับผิดชอบของลูกหนี้เพื่อการกระทำของบุคคลผู้ที่มีอำนาจชำระหนี้แทนลูกหนี้ซึ่งเป็นความรับผิดชอบอันเนื่องมาจากมูลสัญญา (contractual liability) ในมาตรา 220 ดังกล่าวโดยควรนำมาปรับใช้ร่วมกันกับมาตรา 76 ข้างต้นด้วย

มีปัญหาว่า ถ้าหากมีบุคคลอื่นใดซึ่งไม่มีฐานะเป็นผู้แทนหรือผู้ที่มีอำนาจทำการแทนนิติบุคคลแต่ได้ทำตามที่ผู้แทนหรือผู้ที่มีอำนาจทำการแทนนิติบุคคลมอบหมายหรือใช้วาน อันเป็นกิจการอยู่ภายในขอบวัตถุประสงค์แห่งนิติบุคคลนั้นเป็นความรับผิดชอบอันเนื่องมาจากมูลสัญญา และได้ทำให้เกิดความเสียหายอย่างใดอย่างหนึ่งแก่บุคคลอื่นแล้วจะนำมาตรา 76 วรรคหนึ่ง มาปรับใช้บังคับได้หรือไม่ ซึ่งโดยหลักการกรณีที่ลูกจ้างของนิติบุคคล ถ้าได้กระทำละเมิดต่อบุคคลในทางการจ้างแล้วก็ให้นำมาตรา 425 มาใช้บังคับ¹² โดยในกรณีนี้ผู้ศึกษาเห็นว่า ในส่วนที่มีการจ้างวานนั้นหากมีจุดเกาะเกี่ยวที่สืบเนื่องมาจากความรับผิดชอบอันเนื่องมาจากมูลสัญญาก็ควรที่จะต้องนำมาตรา 220 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาปรับใช้กับเรื่องตัวแทน¹³ ตามตัวอย่างนี้ซึ่งจะตรงตามเจตนารมณ์ของนากฎหมายมาปรับใช้อย่างยิ่งด้วย

¹² ประสิทธิ์ โฉมวิไลกุล , คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติบุคคลและความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคล , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม , 2543) น. 147.

¹³ เทียบตามนัยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 319/2510 โจทก์ฟ้องว่า นางสาวพั่งได้ยืมเงินโจทก์ 10,000 บาท และให้โจทก์ไปชำระหนี้ที่นางสาวพั่งได้กู้เงินธนาคาร ปรากฏว่าตามหนังสือกู้เบิกเงินเกินบัญชีท้ายฟ้อง แต่ไม่มีสัญญากู้ยืม นางสาวพั่งได้ถึงแก่ความตาย ขอให้เอาทรัพย์สินมรดกมาชำระหนี้ ศาลชั้นต้นมีคำสั่งว่า ตามฟ้องของโจทก์ปรากฏว่า การกู้ยืมไม่ได้ทำสัญญากู้จึงฟ้องไม่ได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 653 เพราะเป็นฟ้องที่ไม่มีข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาให้ยกฟ้อง

ศาลอุทธรณ์พิพากษากลับคำสั่งศาลชั้นต้น ให้รับฟ้องโจทก์ไว้ดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป จำเลยฎีกา

ศาลฎีกาเห็นว่า แม้ในคำฟ้องตอนต้นโจทก์ได้บรรยายว่า นางสาวพั่งได้ยืมเงินโจทก์ไปก็ตาม แต่ตามคำบรรยายฟ้องตอนต่อไปเมื่อสรุปแล้วเห็นได้ว่าเป็นเรื่องที่โจทก์ฟ้องเรียกเงินซึ่งโจทก์ได้ชำระหนี้ที่นางสาวพั่งเบิกเงินเกินบัญชีจากธนาคาร เป็นฟ้องในมูลหนี้ตามสัญญาตัวแทน ซึ่งโจทก์มีสิทธิเรียกร้องเงินที่ออกไปแทนนางสาวพั่ง จากจำเลยซึ่งเป็นผู้รับมรดกนางสาวพั่ง การเป็นตัวแทนในการชำระหนี้ไม่จำเป็นต้องมีหนังสือเป็นหลักฐานก็ฟ้องร้องขอให้ศาลบังคับคดีได้ ฟ้องของโจทก์จึงสมควรรับไว้ดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป พิพากษายืน

มีข้อสังเกตเพิ่มเติมว่า ถ้าผู้ใดได้ทำให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นภายในขอบวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลและเป็นความรับผิดชอบเนื่องมาจากมูลสัญญา แต่บุคคลนั้นๆ ไม่เป็นผู้แทนหรือผู้มีอำนาจทำการแทนผลจะเป็นอย่างไรนั้น สำหรับในกรณีนี้พอที่จะมีคำพาดพิงศาลฎีกาที่วินิจฉัยข้อเท็จจริงลักษณะคล้ายกัน ได้แก่ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 702/2517 ที่วินิจฉัยว่า “กรมไปรษณีย์โทรเลขขออนุญาตให้นุรักษ์ไปรษณีย์ขับรถยนต์ของกรมรับส่งข้าราชการในกรมนอกเวลาปฏิบัติราชการปกติของทางราชการ เพื่อข้าราชการจะไม่ต้องมาปฏิบัติราชการสาย และเป็นการอำนวยความสะดวกสบายและประหยัดแก่ข้าราชการ อันเป็นการให้สวัสดิการแก่ข้าราชการ และเป็นประโยชน์แก่ราชการของกรมด้วย การขับรถของนุรักษ์ไปรษณีย์จึงอยู่ภายในวัตถุประสงค์และเป็นการทำงานตามหน้าที่จ้างของกรมไปรษณีย์โทรเลข แม้นุรักษ์ไปรษณีย์จะได้รับค่าจ้างพิเศษรายเดือนเป็นค่าทำงานล่วงเวลาจากข้าราชการผู้โดยสารรถยนต์ด้วย ก็ไม่ทำให้การขับรถยนต์มิใช่ราชการของกรมไปรษณีย์โทรเลข เมื่อการขับรถนั้นก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น กรมไปรษณีย์โทรเลขจึงต้องร่วมรับผิดชอบ” ทั้งนี้เนื่องจากผู้เสียหายที่เป็นคนโดยสารถือเป็นคู่สัญญาตามสัญญาจ้างทำของโดยถือว่าเป็นกรณีความรับผิดชอบที่สืบเนื่องมาจากมูลสัญญาซึ่งควรที่จะต้องนำมาตรา 220 มาปรับใช้ร่วมกับมาตรา 76 ด้วย

3.2 มาตรา 425

กรณีของมาตรา 220 ใช้หลักอันเดียวกับมาตรา 425 หรือไม่ กล่าวคือ หลักในมาตรา 220 นั้นลูกหนี้เป็นหนี้ที่มีความรับผิดชอบเนื่องจากมูลสัญญาผูกพันต่อกันอยู่แล้ว แต่แทนที่จะปฏิบัติทำการชำระหนี้ด้วยตนเองกลับตั้งตัวแทน หรือบุคคลอื่นไปทำการชำระหนี้แทนตน แต่หลักในมาตรา 425 นั้น การที่นายจ้างต้องรับผิดชอบเพื่อละเมิดของลูกจ้างที่ได้ทำลงไปในทางการที่จ้างมิใช่เป็นเรื่องที่ใช่หรือตั้งให้บุคคลเป็นตัวแทนในการชำระหนี้ที่มีอยู่ผูกพันนายจ้าง หากแต่เป็นละเมิดซึ่งลูกจ้างก่อขึ้นในทางการที่จ้างซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งหนี้ที่เกิดขึ้นมาภายหลังอันเป็นการก่อหนี้ขึ้นมาใหม่อีกส่วนหนึ่ง ควรที่จะให้นายจ้างผู้เป็นเจ้าของกิจการงานที่ลูกจ้างทำไปต้องรับผิดชอบด้วย มิใช่เป็นเรื่องที่มีหนี้อยู่แล้วและใช้ให้คนอื่นชำระหนี้แทนตามความหมายในมาตรา 220 ¹⁴

ตัวอย่างเช่น นายจ้างให้ลูกจ้างขับรถยนต์ไปส่งของ ลูกจ้างขับรถไปชนผู้อื่นบาดเจ็บโดยประมาทเล็กน้อย นายจ้างต้องร่วมรับผิดชอบกับลูกจ้างที่กระทำละเมิดตามมาตรา 425 แต่ก็เห็นได้ว่า ไม่ใช่เรื่องที่นายจ้างมีหนี้สินอยู่ที่จะต้องชำระและให้ลูกจ้างไปชำระ ที่จริงลูกจ้างไปทำละเมิดก่อหนี้ขึ้นผูกพันตัวเอง นายจ้างนั่งอยู่กับบ้านไม่ได้ไปละเมิดก่อหนี้ผูกพันอะไรขึ้น หากแต่กฎหมายเห็นว่านายจ้างควรรับผิดชอบด้วยเนื่องจากนายจ้างมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีกว่าลูกจ้าง โดยสามารถชำระหนี้แทนลูกจ้างไปก่อนได้จึงบัญญัติให้ต้องรับผิดชอบตามมาตรา 425

¹⁴ เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว., อ้างแล้ว เจริญบรรณที่ 1, น.624.

แต่ถ้าหากเป็นการที่นายจ้างใช้ลูกจ้างให้ชำระหนี้ที่มีผลผูกพันนายจ้างอยู่แล้ว
จึงอาจบังคับกันตามมาตรา 220 ได้

ตัวอย่างเช่น นายจ้างไปยืมรถยนต์เขามาใช้ แต่กลับให้ลูกจ้างขับไปส่งคืน ถ้าลูก
จ้างขับไปชนเสาไฟฟ้าของการไฟฟ้านครหลวงแตกหักเสียหายในช่วงของการจัดส่งรถยนต์ที่ยืม
ตามสัญญาเช่าใช้คงรูป ดังนั้น ความรับผิดชอบสัญญาที่นายจ้างผู้ยืมจะต้องรับผิดชอบผู้ให้ยืมจึงเกิดขึ้น
ซึ่งจะต้องปรับได้ด้วยมาตรา 220

3.3 มาตรา 427

กรณีมาตรา 220 ใช้หลักอันเดียวกับมาตรา 427หรือไม่ กล่าวคือ หลักในมาตรา
220 นั้นลูกหนี้เป็นหนี้ที่สืบเนื่องมาจากความรับผิดชอบผูกพันต่อกันอยู่แล้ว แต่แทนที่จะ
ปฏิบัติทำการชำระหนี้ด้วยตนเองกลับตั้งตัวแทน หรือบุคคลอื่นไปทำการชำระหนี้แทนตน แต่
หลักในมาตรา 427 นั้นเป็นเรื่องที่ตัวการต้องรับผิดชอบเพื่อละเมิดของตัวแทนที่ได้ทำลงไปในการที่
ตั้งเป็นตัวแทน

ตัวอย่างอ้างถึงคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 554/2502 ที่ระบุว่า ตัวแทนของบริษัท
จำเลยได้ไปขอซื้อรถยนต์จيبให้จำเลยจากบริษัท โจทก์โดยอ้างว่าบริษัทจำเลยเป็นผู้ค้ารถยนต์
โจทก์ไม่จำเป็นต้องเรียกเก็บภาษีการซื้อรถยนต์และภาษีบำรุงเทศบาลจากบริษัทจำเลย โจทก์หลงเชื่อ
จึงมิได้เรียกเก็บ ภายหลังกรมสรรพากรตรวจพบว่าบริษัทจำเลยมิได้จดทะเบียนการค้ารถยนต์จึง
เรียกเก็บเพิ่มอีกหนึ่งเท่าจากบริษัทโจทก์ โจทก์ได้เสียไปแล้ว ดังนั้น โจทก์ย่อมเรียกเงินค่าภาษีที่เสีย
ทั้งสิ้นจากจำเลยได้ เพราะเป็นผลเสียหายโดยตรงอันเนื่องมาจากจำเลย

กรณีนี้มีใช่เป็นเรื่องที่ใช้หรือตั้งให้บุคคลเป็นตัวแทนในการชำระหนี้ที่มีอยู่ผูก
พันตัวการ หากแต่เป็นละเมิดซึ่งตัวแทนก่อขึ้นในการที่แต่งตั้ง ควรที่จะให้ตัวการผู้เป็นเจ้าของ
กิจการงานที่ตัวแทนทำไปต้องรับผิดชอบด้วย ไม่ใช่เป็นเรื่องที่มีหนี้อยู่แล้วและใช้ให้คนอื่นชำระ
หนี้แทนตามความหมายในมาตรา 220¹⁵

มีข้อสังเกตว่า จากตัวอย่างข้างต้นหากข้อเท็จจริงเป็นกรณีตั้งตัวแทนเพื่อชำระ
หนี้ตามสัญญาแล้ว ตัวแทนดำเนินการไปผิดพลาดเกิดความเสียหาย กรณีเช่นนี้ตัวการนำที่จะต้อง
รับผิดชอบต่อสัญญาที่เป็นเจ้าหนี้ตามมาตรา 220 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

3.4 มาตรา 428

มีปัญหาวว่า มาตรา 428 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จะนำมาปรับใช้
ร่วมกับหลักความรับผิดชอบของลูกหนี้เพื่อการกระทำของบุคคลที่มีอำนาจชำระหนี้แทนลูกหนี้ตาม
มาตรา 220 ได้เพียงใด

¹⁵ เพิ่งอ้าง , น.624.

สำหรับในกรณีประเด็นปัญหานี้ได้มีความเห็นของนักนิติศาสตร์แบ่งเป็นสองฝ่ายเห็นแตกต่างกันบ้าง กล่าวคือ

ความเห็นฝ่ายที่ 1 เห็นว่าความรับผิดของผู้ว่าจ้างก็สามารถปรับกับมาตรา 220 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้โดยนัยคู่เดียวกัน¹⁶

ความเห็นฝ่ายที่ 2 เห็นว่าในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดของผู้รับเหมา(ผู้รับจ้าง) ควรสังเกตว่าตามความในมาตรา 428 เรื่องความรับผิดเพื่อละเมิด บุคคลไม่ต้องรับผิดในความเสียหายอันเกิดแต่การกระทำของผู้รับเหมา(ผู้รับจ้าง) นอกจากกรณีจะเข้าในข้อยกเว้นที่ระบุไว้ข้อที่ตกลง ก็คือ ต้องยำนำบทนี้มาปนกับเรื่องที่ลูกหนี้จ้างเหมาให้คนอื่นมาทำการชำระหนี้แทนตน และข้อที่เป็นปัญหาอันจะต้องพิจารณาก็คือ การใดจะเป็นการชำระหนี้ซึ่งลูกหนี้ผู้จ้างเหมาจะต้องรับผิดชอบ ตามความในมาตรา 220 นี้ และการใดจะเป็นการละเมิด ซึ่งผู้จ้างเหมาอาจแก้ตัวได้ตามมาตรา 428 เช่นในอุทธรณ์ข้างบน เรื่องนาย ก. รับเหมาปลูกเรือนให้นาย ข. และจ้างเหมาช่างให้นาย ค. เป็นผู้มุงหลังคา ถ้านาย ค. มุงหลังคาโดยเลินเล่อ หลังคารั่วทำให้ทรัพย์สินของนาย ข. เสียหายก็ดี หรือกระเบื้องมุงหลังคาหล่นลงมาถูก นาย ข. บาดเจ็บก็ดี นาย ก. คงต้องรับผิดชอบตามสัญญาจ้างทำของซึ่งเป็นความรับผิดที่สืบเนื่องจากมูลสัญญาต่อ นาย ข. ตามความในมาตรา 220 นี้ (และมาตรา 607 ด้วย) แต่ถ้ากระเบื้องหลังคาหล่นลงมาถูกคนเดินถนนบาดเจ็บ นาย ก. อันเป็นเรื่องละเมิด นาย ก. สามารถยกมาตรา 428 ขึ้นเป็นข้อแก้ตัวได้¹⁷ ซึ่งผู้ศึกษาเห็นพ้องด้วยกับความเห็นฝ่ายข้างนี้

อาจกล่าวได้ว่า 1. มาตรา 220 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็นความรับผิดต่อคู่สัญญาอันเนื่องมาจากมีความสัมพันธ์ทางมูลสัญญากันมาอยู่ก่อนแล้ว และในบางกรณีอาจเป็นความรับผิดต่อบุคคลที่เป็นเจ้าหนี้ยู่แล้วซึ่งมีมูลหนี้จากนิติเหตุ กล่าวคือ คำว่า “บุคคลที่เป็นเจ้าหนี้ยู่แล้ว” หมายถึงบุคคลดังต่อไปนี้

1) บุคคลที่ได้รับความสัมพันธ์ในทางกฎหมายโดยเป็นเจ้าหนี้ยื่นเนื่องมาจากการถูกกระทำละเมิด ตัวอย่างเช่น กรณีของนาย ก. ถูกรถจักรยานสองล้อของนาย ข. ชนและได้รับบาดเจ็บจนเข้าพักรักษาที่โรงพยาบาล ปรากฏว่านาย ก. และนาย ข. ได้ทำความตกลงเป็นลายลักษณ์อักษรในเวลาต่อมาว่า นาย ข. จะยินยอมชดใช้ค่าเสียหายและค่าสินไหมทดแทนแก่นาย ก. ซึ่งหลังจากลงนามในข้อตกลงดังกล่าวแล้ว นาย ข. ได้มอบเงินสำหรับการชำระค่าเสียหายและค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวให้นาย ก. ตัวแทนของตนนำเงินมาชำระแก่นาย ก. แต่นาย ก. กลับมิได้นำเงินมาชำระตามที่นาย ก. และนาย ข. ได้ตกลงกันไว้ ถือได้ว่านาย ก. เป็นบุคคลที่เป็นเจ้าหนี้ยู่ตามข้อตกลงดังกล่าวข้างต้น ซึ่งนาย ข. ในฐานะลูกหนี้ตามข้อตกลงสืบเนื่องจากเหตุละเมิดจะต้องรับผิด

¹⁶ เพ็งอ้วน , น.624.

¹⁷ เทพวิฑูร, พระยา คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1-2 (มาตรา 1 ถึง 240) , (กรุงเทพมหานคร : เนติบัณฑิตยสภา , 2502) น.803-804.

คือนาย ก. สำหรับการกระทำการแทนของนาย ค. ซึ่งคนได้มอบหมายหน้าที่ให้ไปชำระหนี้แทน และเกิดการผัดนัดชำระหนี้ขึ้นมา ซึ่งนาย ข. ในฐานะลูกหนี้จำเป็นต้องรับผิดชอบนาย ก. เจ้าหนี้ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 215 ประกอบกับมาตรา 220

2) บุคคลที่ได้รับความสัมพันธ์ในทางกฎหมายโดยเป็นเจ้าหนี้อันเนื่องมาจากบทบัญญัติกฎหมายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะเจาะจง อาทิเช่น

- มาตรา 1563 ที่บัญญัติว่า “บุตรจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา”

ตัวอย่างเช่น นาย ก. ไปทำร้ายนาย ข. ถึงแก่ความตาย ซึ่งปรากฏว่า นาย ก. ได้ถูกบิดามารดาของนาย ข. เรียกร้องค่าเสียหายในรูปของข้อตกลงจากการขาดการอุปการะเลี้ยงดูจากนาย ข. ไป ซึ่งนาย ก. ได้มอบหมายให้นาย ค. ไปทำการชำระหนี้แก่บิดามารดาของนาย ข. แทนตน ปรากฏว่านาย ค. ตัวแทนของนาย ก. ผิดนัดมิได้เดินทางไปชำระหนี้แก่บิดามารดาของนาย ข. ตามข้อตกลง ถือเสมือนว่านาย ก. ได้กระทำการผัดนัดชำระหนี้ต่อบิดามารดาของนาย ข. เอง โดยนาย ก. จะต้องรับผิดชอบบิดามารดาของนาย ข. ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 215 ประกอบกับมาตรา 220

- มาตรา 1564 ที่บัญญัติว่า “บิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดู และให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์

บิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้วแต่เฉพาะผู้ทุพพลภาพและหาเลี้ยงตนเองมิได้”

ตัวอย่างเช่น นาย ก. ไปทำร้ายบิดามารดาของนาย ข. ถึงแก่ความตาย ซึ่งปรากฏว่านาย ก. ได้ถูกนาย ข. เรียกร้องค่าเสียหายและโดยนาย ก. ยินยอมปฏิบัติตามข้อเรียกร้องเรื่องการขาดการอุปการะเลี้ยงดูและการให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรในระหว่างเป็นผู้เยาว์จากบิดามารดาไป ซึ่งนาย ก. ได้มอบหมายให้นาย ค. ไปทำการชำระหนี้แก่นาย ข. แทนตน ปรากฏว่านาย ค. ตัวแทนของนาย ก. ผิดนัดมิได้เดินทางไปชำระหนี้แก่นาย ข. ตามข้อตกลง ถือเสมือนว่านาย ก. ได้กระทำการผัดนัดชำระหนี้คือนาย ข. เอง โดยนาย ก. จะต้องรับผิดชอบนาย ข. ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 215 ประกอบกับมาตรา 220

2. ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 220 จะต้องใช้ประกอบกับบทบัญญัติของกฎหมายในมาตราอื่นๆ ที่กำหนดถึงความรับผิดชอบของลูกหนี้ไว้แล้ว กล่าวคือ หากมีบทบัญญัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบของลูกหนี้ที่ระบุไว้ในบรรพ 3 ว่าด้วยเรื่องเอกเทศสัญญา โดยเฉพาะเจาะจงแล้ว การนำบทบัญญัติมาตรา 220 นั้นจะถูกนำไปประกอบปรับใช้ร่วมกับบทบัญญัติของกฎหมายเฉพาะในส่วนของเอกเทศสัญญาในเรื่องนั้นๆ แต่ถ้าปรากฏว่าในเรื่องตามข้อเท็จจริงใดในการปรับบทบัญญัติของกฎหมายมิได้มีบทบัญญัติว่าด้วยเรื่องของความรับผิดชอบของลูกหนี้ในเอกเทศสัญญาเข้ามาเกี่ยวข้อง ในการนำมาตรา 220 มาประกอบการปรับใช้จะถูกนำมาใช้ร่วมกับความรับผิดชอบของลูกหนี้ที่กล่าวถึงเรื่องหนี้ในบรรพ 2 ลักษณะ 1 ว่าด้วยบทเบ็ดเสร็จทั่วไป ดังมีมาตราต่อไปนี้

1) บทบัญญัติว่าด้วยเรื่องการชำระหนี้ไม่ต้องตามความประสงค์ที่แท้จริงในมาตรา 215 ที่บัญญัติว่า “เมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ให้ต้องตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ไซ้ เจ้าหนี้จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันเกิดแต่การนั้นก็ได้”

2) บทบัญญัติว่าด้วยเรื่องลูกหนี้ผิดนัดทำให้การชำระหนี้ไร้ประโยชน์ในมาตรา 216 ที่บัญญัติว่า “ถ้าโดยเหตุผิดนัด การชำระหนี้กลายเป็นอันไร้ประโยชน์แก่เจ้าหนี้ เจ้าหนี้จะบอกปิดไม่รับชำระหนี้และจะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อการไม่ชำระหนี้ก็ได้”

3) บทบัญญัติว่าด้วยเรื่องความรับผิดชอบของลูกหนี้กรณีผิดนัดในมาตรา 217 ที่บัญญัติว่า “ลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบในความเสียหาย บรรดาที่เกิดขึ้นแต่ความประมาทเลินเล่อในระหว่างเวลาที่ผิดนัด ทั้งจะต้องรับผิดชอบในการที่การชำระหนี้กลายเป็นพ้นวิสัย เพราะอุบัติเหตุอันเกิดขึ้นในระหว่างเวลาที่ผิดนัดนั้นด้วย เว้นแต่ความเสียหายนั้น ถึงแม้ว่าตนจะได้ชำระหนี้ทันเวลากำหนดก็จะต้องเกิดมีอยู่นั่นเอง”

4) บทบัญญัติว่าด้วยเรื่องการชำระหนี้กลายเป็นพ้นวิสัยซึ่งลูกหนี้ต้องรับผิดชอบในมาตรา 218 ที่บัญญัติว่า “ถ้าการชำระหนี้กลายเป็นพ้นวิสัยจะทำให้เพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งลูกหนี้ต้องรับผิดชอบไซ้ ท่านว่าลูกหนี้จะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่เจ้าหนี้ เพื่อความเสียหายอย่างใดๆ อันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้”

ในกรณีที่การชำระหนี้กลายเป็นพ้นวิสัยแต่เพียงบางส่วน ถ้าหากว่าส่วนที่ยังเป็นวิสัยจะทำได้นั้นเป็นอันไร้ประโยชน์แก่เจ้าหนี้แล้ว เจ้าหนี้จะไม่ยอมรับชำระหนี้ส่วนที่ยังเป็นวิสัยจะทำได้นั้นแล้ว และเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการไม่ชำระหนี้เสียทั้งหมดทีเดียวก็ได้”

5) บทบัญญัติว่าด้วยเรื่องการคิดดอกเบี้ยในหนี้เงินกรณีลูกหนี้ผิดนัดในมาตรา 224 ที่บัญญัติว่า “หนี้เงินนั้น ท่านให้คิดดอกเบี้ยในระหว่างเวลาผิดนัดร้อยละครึ่งต่อปี ถ้าเจ้าหนี้อาจจะเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่านั้นโดยอาศัยเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้คงส่งดอกเบี้ยต่อไปตามนั้น

ท่านห้ามมิให้คิดดอกเบี้ยซ้อนดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัด

การพิสูจน์ค่าเสียหายอย่างอื่นนอกกว่านั้น ท่านอนุญาตให้พิสูจน์ได้”